

Savaş, Göç ve Dönüşen Mahalleler: İstanbul- Fatih (Akşemsettin Mahallesi) Örneği

Doç. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ
İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
<https://orcid.org/000-0001-5406-899X>
niluferk@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Hande Sanem ÇINAR
İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
<https://orcid.org/000-0003-2789-3681>
saneme@istanbul.edu.tr

Özet

Savaşların insanlık trajedisi olmasının yanı sıra, çevreye de çok sayıda olumsuz etkisi ile çevre trajedisi de vardır. Savaşlar, sadece savaşın yaşandığı alana etki etmez; aynı zamanda yakın çevredeki mahallelere, bölgelere, şehirlere, hatta ülkelere kadar etkisi vardır. Bu etkiler, göç ile ortaya çıkar.

Göç olgusu sadece göçmenler üzerinde değil aynı zamanda göç edilen kentlerin hem toplumsal yapısında hem de fiziksel yapısında oldukça etkilidir. Son yıllarda Türkiye, göç hareketlerinde tam bir çekim merkezi haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Suriye’de yaşanan savaş sonucunda Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin yerleşimi ile başlayan mekansal değişim ve dönüşüm serüveninin mahalle ölçeğinde araştırılmasıdır. Bu kapsamda İstanbul Fatih İlçesi Akşemsettin Mahallesi’nde hem yerel halk ile hem de Suriyeli göçmenlerle anket çalışması yapılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda, Suriyeli göçmenlerin mahalleye yerleşme sürecinde, mahallenin kültürel dönüşümünün yanı sıra hem görsel hem de fonksiyonel anlamda mekansal dönüşümün de gerçekleştiği, eski mahalle sakinlerini çevrelerine yabancılaştırdığı, mahallelerindeki eski sosyal ilişkilerini ve mahalle üzerinden kurdukları kimliklerini kaybederek kendi mahallelerinde yabancı olmaya başladıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, kentsel değişim, kentsel dönüşüm, mahalle, yerel halk

War-Migration and Altered Neighbourhoods: A Sample of Istanbul Fatih District (Akşemsettin Neighborhood)

Abstract

In addition to being the human tragedy of wars, there are also environmental tragedy with many negative effects on the environment. Wars do not only affect the area where the war is taking place; it also has an impact on neighborhoods, regions, cities, and even countries. These effects occur with migration.

The phenomenon of immigration is highly effective not only on immigrants, but also on the social and physical structure of the migrated cities. In recent years, Turkey has become a center of attraction of migration.

The purpose of this study is to investigate the spatial change and transformation gest in the scope of neighbourhood scale as a result of the war in Syria. In this context, a survey was conducted with both local people and Syrian immigrants in Akşemsettin Neighborhood of Fatih District of Istanbul.

As a result of the study carried out in the example of Akşemsettin District of Istanbul Fatih District, it was determined that in the process of settling Syrian immigrants to the neighborhood, spatial transformation was realized both visually and functionally in addition to the cultural transformation of the neighborhood. Also, it was determined that old neighborhood residents are alienated to their surroundings, they lose their social relations and spatial identity lose in the process of settlement to the neighbourhood by Syrian migrants.

Keywords: Migration, urban change, urban transformation, urban identity, neighborhood

1. GİRİŞ

Savaşların insanlık trajedisi olmasının yanı sıra çevreye de çok sayıda olumsuz etkisi ile çevre trajedisi de yaratmaktadır. Savaşlar sonucunda ortaya çıkan çevre sorunları, iklim koşullarında değişimler, küresel ısınmada etkili olan gazların salınımı, ekolojik dengenin bozulması, toprak kirliliği, su (yeraltı ve yüzey suları, kıyılar) kirliliği, kimyasal ve radyoaktif kirlilik, doğal hayatın tahribi, katı atık ve çöpler, kanalizasyon sistemlerinin çökmesi ve asit yağmurları olarak sayılabilir. Savaşlar, şehirleri de yok etmektedir. Tarihi eserler, kültürel miras değerleri, arkeolojik alanlar gibi kentsel sistemin önemli hafıza mekanları, kamusal alanlar, yerleşim alanları da savaşlarla yok olmaktadır. Savaşlar sadece savaşın yaşandığı alana etki etmez; aynı zamanda yakın çevredeki mahallelere, bölgelere, şehirlere hatta ülkelere kadar etkisini gösterebilir.

Bu etkiler, göç ile ortaya çıkar. Dolayısı ile göç, insan ile mekân arasındaki bağı zedeleyen önemli unsurlardan biridir (Ekici ve Tuncel,2015).

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, sosyal hareketlilik olarak tanımlanabilir. Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Bürosu'nun tanımına göre göç; "kişinin köken yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı yerleşmesi ve böylece ikamet yerinin değişmesi" anlamına gelmektedir (Url 1, 2015), (Kaypak ve Bimay, 2016). Bu tanımdan hareketle göçün bir kültürel değişim hareketi olduğu da söylenebilir. İnsanlar, meydana gelen çeşitli felaketler (doğal afetler, savaşlar, hastalıklar vb.) gibi zorunlu veya çeşitli nedenlerle gönüllü olarak bir ülkeden veya şehirden başka ülke veya şehirlere göç etmişlerdir. Hem iç göç hem de uluslararası göç, hızlı kentleşme sürecinde güçlü bir etkiye sahiptir (Mbanaso ve Özden, 2017).

Çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yeri terk edip başka bir yerde yaşamaya başlayanlara göçmen denilmektedir.

Göçmenler, hedef ülkelere vardıklarında yoğun bir şekilde şehirlere yerleşmektedirler. Şehirler, göçmenlerin acil ihtiyaçlarını karşılamakta ve zorlu entegrasyon sürecine yanıt vermektedir. Kentleşme ve göçte öngörülen artışlar göz önüne alındığında, şehirler önümüzdeki birkaç on yıl içinde insan hareketliliğinin ayrılmaz bir parçası olmaya devam edecektir (Ban Ki-moon, 2017).

1.1. Göçün Kente ve Kentleşmeye Etkisi

Göç, dünya çapında siyasi tartışmalara konu olan sürekli bir süreçtir. Göç, anavatanlarını ekonomik veya başka nedenlerle gönüllü olarak terk edenler veya evlerini terk etmek zorunda kalanlar (mülteciler, yerinden edilmiş kişiler vb.) için kesintisiz bir artış eğilimi göstermiştir. İnsan hareketliliğini yönetmek, dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan hedef ülkeler için en büyük zorluklardan biri olmaktadır. Bu, göçmenlerin daha iyi bir yaşam kalitesi aradığı şehirlerde daha da şiddetlenmektedir. Farklı göç türleri için göç akışlarının nedenlerini ve yollarını ayırt etmek zordur ve hükümetler için zorluklar doğurmaktadır. Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ile korunan mülteciler ve ev sahibi ülkelerin kararıyla hedef işgücü piyasalarına kabul edilen gönüllü göçmenlere göre, hükümetler bu farklı göçmen türlerine göre planlamalara ihtiyaç duymaktadır (Ban Ki-moon, 2017).

Göçler, birçok sonuçlara neden olmaktadır. Bunlar, göçmenlerin kente ve kent yaşamına uyum sorunları, suç oranlarındaki artış, sağlık sorunları ve bu sorunun uzun vadeli olarak kent halkına yansımaları, psikolojik sorunlar, eğitimsel sorunlar gibi toplumsal sorunlarının yanında bir de çarpık kentleşme gibi mekânsal sonuçları da ortaya çıkarabilmektedir (Apak, 2014, Çoban İçağasıoğlu, 2011).

Gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarının başında göç ve buna bağlı kentleşme problemleri gelmektedir. Göç edenler göç ettikleri mekanlara, ki bu alanlar

genellikle kentsel alanlar olmaktadır, kendi yaşam biçimlerini devam ettirecekleri bir ortamı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu yeni yerleşim;

- Fiziksel ve sosyal açıdan köyleşmesine,
- Suç oranlarının ve suça teşebbüs eğilimlerinin artmasına,
- Belediye hizmetleriyle ilgili sorunlarda artmasına,
- Zaten yetersiz olan sağlık hizmetlerinin aksamasına,
- Kimliksizleşmesine ve
- Kırsal alanda ise işgücü ve sermaye kaybına neden olmaktadır (Yenigül, 2005).

Ayrıca, insan göçü, nüfus kalıplarını ve özelliklerini, sosyal ve kültürel kalıpları ve süreçleri, ekonomileri ve fiziksel çevreleri etkiler. Kırsal-kentsel göçün etkilerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Padhya, 2018):

-Şehir merkezine daha fazla insan geldikçe, onlar için yeterli iş bulunmayacak ve işsizlik oranı artacaktır.

-Göçmenler kırsal alanlarda yaşadıkları standartların altında geçici konutlardan veya sokaklardan, kentsel alanlara geldikçe kent içerisindeki konut alanları ve kentsel çevre üzerine baskı getirir.

- Kent merkezlerindeki nüfus artışı yaşam kalitesini de düşürür çünkü yaşamak için su ve orman gibi kaynakları yok eder.

- Kent merkezlerinin nüfusunun fazla olması toplumdaki suç oranını cesaretlendirir ve arttırır.

Bir kente göç etmek, kentlileşmek veya 'kentli' sayılabilmek için yeterli bir kıstas değildir. Kentsel yaşam ile uyum kuramayan göçmenler, kentler de nüfus artışına, nüfus yoğunluğuna ve beraberinde kentleşme sorunlarına neden olmaktadır (Şenyapılı,1981). Kentleşme önümüzdeki yıllarda da ülkelerin toplumsal yapılarını belirleyecek bir gerçek olacaktır. Kentlileşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkması sürecidir (Keleş, 1980).

Kentleşme hem ulusun gelişmesine hem de ülkenin az gelişmişliğine katkıda bulunabilir. Eğer eşit sanayileşme düzeyine ulaşan kontrollü bir kentleşme ise, sanayileşme, üretim, hizmet ve finans sektörünün ve diğer ekonomik faaliyetlerin artmasına katkıda bulunur. Eğer kentleşme sanayileşme ve ekonomik kalkınmanın bir sonucu değilse, o zaman ülkenin kalkınmasını engelleyebilir ve birçok siyasi, ekonomik ve sosyal soruna yol açabilir (Mbanaso veOzden, 2017).

1.2. Türkiye'de Kentleşme ve Kentlileşme Sorunu

Ülkemizde kentleşme süreci özellikle 1950'li yıllardan itibaren oldukça hızlı bir sürece girmiştir. Kente göç edenlerin kente uyumu, kentsel davranış kalıplarını benimsemesi ve uygulayabilmesi ve özellikle kenti sahiplenmesi sağlıklı bir kentleşme sağlanabilmesi için oldukça önemlidir (Kaypak ve Bimay, 2016). Kente uyumluluğu engelleyen de birçok sebep vardır. Sosyo-kültürel yapı, ferdin sahip olduğu kültürel değer; sanat, ilim, teknoloji, felsefe, din gibi sahalar ile sosyal teşkilatları ve bunun şekil ve kaideleri, kısacası bütün hayat tarzını ifade eder (Anon, 1983). Aynı yerlerden farklı amaçlarla gelenler aynı mahallelere yerleşerek kendi içinde kapalı "kültür odacıkları" oluşturmaktadır (Ökten, 1983). Böylece Erzurumlular, Erzincanlılar, Rizeliler vb. görünürde kentlerde ama gerçekte her biri kendi "memleketlerinde" yaşamaktadırlar. Bu durum insanların kente intibaklarını engelleyen önemli bir nedendir. Bu durum kendi içine dönük bir tabakalaşmaya neden olmaktadır

Uyum süreci, göçmenin geldiği ülkedeki konumu, göç ettiği ülkedeki konumu ve bu konumları belirleyen değişkenlerin etkisi altındadır. Göç edenlerin, eğitim durumu,

mesleği ve statüsü, ekonomik durumu, din, dil, kültür gibi etkenler, sürecin yapısında

farklı seçeneklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Güven, 1996). Göç, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları olan ülkelerin emek piyasalarında emekçiler bakımından olumsuz sonuçlar da yaratmaktadır (Canbey Özgüler, 2018). Göç edenler, kendilerini, kendi kültürlerinden farklı bir kültür yapısı içerisinde bulmakta; bu durum kültür şoku ve çatışmasına yol açmaktadır (Bulut ve Eraldemir, 2015). Kültür şoku, yabancı bir ülkede veyahut çevrede yaşam sürmenin, psikolojik etkilerini inceleyen bir kuramdır. Bu kapsamda, kültürel farklılıklar, ilgili bireylerin veya grubun, uyum zorluğu yaşamasına yol açmaktadır (Şahin, 2001).

Göçlerin birçok nedeni ve göçmenlerin birçok sorunu olmasına rağmen göçme eylemi hep sürmektedir. Tüm bu sorunların yanında yaşam standartlarının yükselmesi ve herşeyden önce güvenli yaşama düşüncesi bu göçme eyleminin gerçekleşmesi için en büyük neden olmaktadır.

Nitekim 2011 yılından bu yana Suriye’de yaşanan olaylar nedeni ile yaşanan zorunlu göçlerde, göçlerin en çok Türkiye’ye olmasının nedeni sınır bölgesinde en güvenilir yer olmasıdır. Ancak karşı karşıya kaldığımız bu yoğun göç, Türkiye’nin toplumsal yapısına çok ciddi bir etki yaratmıştır. Birçok kentte çok yoğun Suriyeli nüfusu oluşmuş ve örneğin Kilis İli’nde nüfusun yaklaşık % 80’i Suriyeli olmuştur (Url 2, 2020)

Suriye’de 2011 yılı başlayan huzursuzluklar, kısa zamanda çatışmalara ardından da bir iç savaşa dönüşünce, tarihin tanık olduğu en ciddi insanlık krizlerinden birisi yaşanmaya başlanmıştır. Bu kriz günümüzde de devam etmekte, muhtemelen kısa ve orta vadede de bitmeyecek, savaş bitse bile derin etkileri kendini hissettirecek gibi görünmektedir. Bu krizin kuşkusuz en büyük kaybedeni Suriyeliler olmakla birlikte, krizin ikinci sıradaki mağdurları ise başta Türkiye olmak üzere komşu ülkeler olmuştur. Suriye’den Türkiye’ye ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla gerçekleşmiş, ardından bu “kaçış”, takip eden yıllarda artarak devam etmiştir. Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı 2012’de 14.237, 2013’de 224.665, 2014’de 1.519.286, 2015’de 2.503.549, 2016 sonunda 2.834.441’e, 2017’de 3.303.113’e, 2018 yılında 3 milyon 618 bin 624, 2019 yılında ise 3 milyon 674 bin 588’e ulaşmıştır (Url 3, 2020)

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 27 Şubat 2020 tarihi itibarıyla Türkiye’deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısını açıklamış, buna göre Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı toplam 3 milyon 587 bin 266 kişi olmuştur (Url 4, 2020). Suriyelilerin en çok yaşadığı illerden biri de, İstanbul’dur. İstanbul’da Şubat 2020 verilerine göre kayıt altında 492.013 Suriyeli yaşamaktadır (Url 4, 2020). Suriyeli mültecilerin en yoğun buldukları ilçeler sırasıyla Esenyurt (127 bin 210), Fatih (80 bin 920), Bağcılar (79 bin 305), Başakşehir (66 bin 234), Sultangazi (63 bin 331) olmaktadır. Bu ilçeleri; Esenler (58 bin 342), Küçükçekmece (49 bin 749), Arnavutköy (44 bin 244), Beyoğlu (39 bin 2989, Gaziosmanpaşa (37 bin 362), Kağıthane (36 bin 640), Sultanbeyli (30 bin 200) Avcılar (30 bin 21) Bahçelievler (29 bin 899) Zeytinburnu (24 bin 503) takip etmektedir. Diğer ilçelerde ise 20 bin ve altı Suriyeli nüfus yaşamaktadır. En az Suriyeli nüfusu ise 145 kişi ile Adalar İlçesidir (Url 5, 2020).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Fatih İlçesi (Suriçi-Tarihi Yarımada) İstanbul’un en eski yerleşim yeridir. Fatih İlçesi yüzyıllar boyunca İstanbul’un merkezi olmuş ancak özellikle 1950’li yıllarda başlayan İstanbul’un değişim süreci içerisinde merkez olma niteliği zayıflamış, bununla birlikte sosyo-ekonomik yapısında ve özellikle kültürel yapısında büyük değişimler görülmüştür.

Çalışma alanı olarak Türkiye’de kayıtlı Suriyelilerin istatistik verilerine göre en yoğun yaşadığı 2. ilçe olan Fatih İlçesi’nin 57 mahallesinden biri olan Akşemsettin Mahallesi seçilmiştir (Şekil 1). Akşemsettin Mahallesi’nin seçilme nedeni, Fatih İlçesi’nin en kalabalık mahallesi olmasıdır. 2019 TÜİK verilerine göre 443.090 nüfuslu Fatih İlçesi’nde Akşemsettin Mahallesi nüfusu 28.234 olmuştur (Url 6, 2019).

Şekil 1. Fatih İlçesi Akşemsettin Mahallesi konumu (Url 7, 2019 üzerinden üretilmiştir)

Çalışma alanı olan Akşemsettin Mahallesi’nin, karşılaştığı göç sonucunda uğradığı sosyal ve mekânsal değişikliği belirlemek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Çalışmaya Yanıt veren kişilerin rastgele seçildiği ve yüzyüze görüşme tekniği ile gerçekleştirildiği çalışmada örnek büyüklük toplam 100 olarak alınmıştır. Anketler SPSS Paket programında frekans dağılımları değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında iki ayrı anket çalışması yapılmıştır. İlk anket, araştırma alanı olarak seçilen Akşemsettin Mahallesi’nde yerel halk ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem büyüklüğü 50 olarak alınmıştır. Ayrıca, aynı mahallede Suriyelilerle de bir anket yapılmış ve örneklem büyüklüğü yine 50 olarak alınmıştır. Yanıt veren kişiler rastgele seçilmiş ve soru formu örnekleme yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Anket, 8’er sorudan oluşmuştur. Sosyo-ekonomik yapıya ilişkin sorular ortak olup, yerel halka sosyal, fiziksel ve kimliksel değişime ilişkin sorular yöneltilmiş, Suriyelilere ise mahalledeki sosyal yaşamlarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. 1 anketin cevaplanabilmesi için ortalama 8 dakika vakit ayrılmıştır. Yapılan anketler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social – Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket) paket programı kullanılmıştır. Veriler, frekans analizi yöntemi ile değerlendirilmiş, analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırma soruları çerçevesine uygun olarak grafiklere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırma alanı olarak seçilen Akşemsettin Mahallesi’nde yerel halk ile yapılan görüşmelerde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Ankete katılan deneklerin % 60’ı erkek, % 40’ı kadın olduğu, gelir dağılımlarına bakıldığında % 8’inin geliri olmadığı ortaya çıkmıştır. Deneklerin meslek dağılımları ise, % 32’si esnaf, % 20’si serbest meslek mensubu, % 8’i emekli, % 12’si öğrenci, % 16’sı ev hanımı, % 4’ü işçi, % 8’i işsiz olarak belirlenmiştir.
- Ankete katılan deneklerin eğitim durumu incelendiğinde deneklerin % 38’i ilkökul düzeyinde, % 44’ü lise, % 14’ü üniversite mezunu % 3’ü lisansüstü mezunu olarak belirlenmiştir.

- Anket katılan deneklere Suriyelilerin mahallenize yerleşmesinden memnun olup olmadıkları sorulduğunda, % 68'i 'memnun değilim' ve % 18'i 'benim için bir problem yok', %14'ü ise 'memnunum' şeklinde cevap vermişlerdir (Şekil 2). Memnun olanların çoğu Türk ananelerine göre insanlık görevi, mahallede ev satışlarının artması, kiracıların kolay bulunması (özellikle iş yerleri için) gibi nedenler açıklamışlardır.
- Suriyelilerin mahallenize yerleşmesinden neden memnun olmadıkları şeklindeki açık uçlu soruya katılımcılar, % 8'i ev kiralaları arttı, %28'i Suriyelilere yönelik iş yeri sayısı arttı, % 14'ü iş yerlerinde Suriyeliler çalışıyor, %18'i komşu ve/veya akrabalarımız Suriyeliler yüzünden taşındı, %32'si ev sahipleri Suriyelilere kiralamak için evlerden ve/veya iş yerlerinden çıkarıyorlar, şeklinde cevaplar vermişlerdir (Şekil 3).

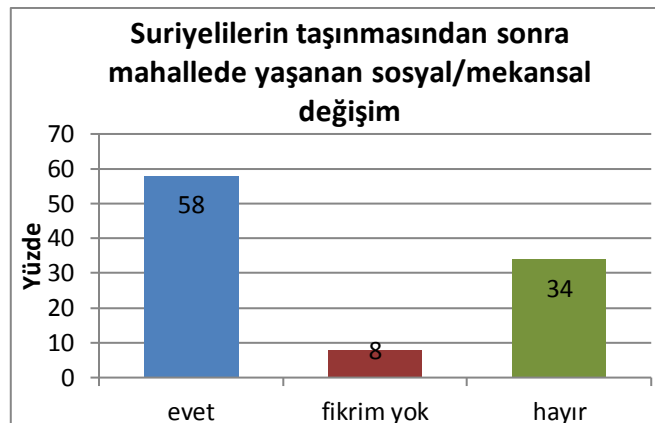

Şekil 2. Suriyelilerin mahalleye yerleşmesinden duyulan memnuniyet

Şekil 3. Suriyelilerin gelmesinden memnuniyetsizlik duyulma nedeni

- Anket katılımcılarına Suriyelilerin mahallenize yerleşmesinden sonra "mahallenizde mekânsal/fiziksel değişim var mı" şeklindeki soruya %58 evet, %8 fikrim yok ve %34 hayır şeklinde cevap vermişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. Suriyelilerin taşınmasından sonra mahallede yaşanan sosyal/mekansal değişim

Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde ise aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Yapılan anket çalışmasına göre, sosyo-ekonomik yapı incelendiğinde; deneklerin % 62 oranı ile kadınlardan oluştuğu, % 82 oranı ile 19-40 yaş grubuna dahil olduğu ve % 78 oranı ile evli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre %28'inin hiçbir geliri olmadığı ortaya çıkmıştır.

- Katılımcıların %40'ı “Türkiye’de kendinizi yabancı hissediyor musunuz” sorusuna ‘hayır’ cevabını vermiştir. Bunu sırasıyla %38’u ‘kısmen’ ve %22’si ‘evet’ cevabını vermiştir (Şekil 5).
- ‘Fatih’te tanıdık ya da akraba(ları)nızın olması mekana uyumunuza etkide bulundu mu’ sorusuna %38 katılımcıların ‘evet’ cevabını vermiştir. Katılımcılar ‘hayır’ cevabını vermelerinin nedenini, tanıdıkları ile iletişimlerinin bittiği, görüşmediklerini açıklamışlardır.
- Katılımcıların %68’i ‘mahalleli ile iletişim kurmakta zorluk çekmediğini’ belirtmiştir. ‘Kısmen’ cevabını verenlerin oranı %22 ve ‘evet’ diyenlerin oranı %10’dur (Şekil 6).

Şekil 5. Suriyelileri kendilerini Türkiye’de yabancı hissetme oranı

Şekil 6. Mahalleli ile iletişim kurmakta zorluk çekme oranı

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Göç olgusu sadece kişilerin bir yerden bir yere taşınması değil aynı zamanda kendi kültürlerinin de göç edilen mekana taşınması ve böylelikle göç edilen yerde bir kimlik farklılaşması yaşanması anlamına gelmektedir. Araştırma alanı olarak seçilen İstanbul Fatih İlçesi de ciddi bir etkileşim içerisinde ve farklı bir dönüşüm ile karşı karşıya gelmiştir. Bu dönüşüm hem sosyo-kültürel, hem de fiziksel anlamdadır. Yapılan anketlerin ve görüşmelerin sonucunda yerel halkın bu bölgeye göç eden Suriyelilerin yarattıkları dönüşümden rahatsız oldukları ve bazılarının taşındığı ve yakın zaman içerisinde taşınmak istediği tespit edilmiştir.

Bunun sonucunda yerel halk ile Suriyelilerin kültürel anlamda yer değiştirdiği görülmektedir. Bu değişim sonucunda ilçede ve özellikle Akşemsettin Mahallesi’nde büyük bir fiziksel dönüşüm yaşanmaktadır. Bu dönüşüm, mahalledeki birçok esnafın yüksek kira talepleri ile karşı karşıya gelmelerinden dolayı taşınmak zorunda kalmaları ve mahalle içindeki boş olan işyeri ve konutlara Suriyeli ve Suriyeli işletme sahiplerinin yerleşmeleri, yerel halkın kendi mahallelerinde farklı dilde konuşan insanlarla iletişim kuramama şeklinde açıklanabilir (Şekil 5, Şekil 6). Bu durum mekânsal ayrışmaların belirginleşmesine ve kimlik kaybına yol açmaktadır.

Şekil 5. Suriyeliler tarafından açılan işyerleri örnekleri

Şekil 6. Suriyeliler tarafından açılan işyerleri örnekleri

Suriyeliler öncelikli olarak, tekstil, inşaat, imalat, geri dönüşüm (kağıt toplama), berberlik gibi sektörlerde çalışmaktadırlar. Ekonomik açıdan gücü olan, girişimci Suriyeliler ise, küçük işletmeler açarak, çoğunlukla yine Suriyeli çalıştırarak ve çoğunlukla da Suriyelilere hizmet vermektedirler.

Kitlesel göçler yüksek işsizlik ve yoksulluk gibi yapısal sorunları olan ülkelerin emek piyasalarında emekçiler bakımından olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Suriyeliler özellikle kafe (kahvehane), restoran, tatlıcı, baharatçı, oto yıkama, berber, kadın kuaförü, küçük imalathane, çerezci, giysi mağazası, nargileci, büfe, kuyumcu vb. işyerlerini açmaktadır. Burada zaman zaman yerel halkın, mültecilerin kayıtsız-sigortasız çalışması, rekabete aykırı olması gibi hususlarla zabıtaya şikayette bulunduğu ifade edilmektedir. Belediyelerin Suriyeliler tarafından kurulan işletmeler konusunda yapılan şikayetleri dikkate alıp işlem yaptığı, ancak genelde şikayetçi olunmadıkça bu tür işletmelerin faaliyetlerine engel olmadıkları anlaşılmaktadır (Erdoğan, 2017).

Ayrıca belediyelere, Suriyeli işletmeler ve çalışanlar çerçevesinde en sık yansıyan şikayetin çocuk işçiliği ve kayıt dışı işletmeler konularında olduğu ifade edilmiştir. İstanbul'daki vatandaşların talep ve şikayetlerini bildirildiği "Alo 153" hattına yapılan Suriyelilerle ilgili şikayetlerde "güvenlik" ve "dilencilik" konularından sonra en çok ekonomik faaliyetlerin olduğu belirtilmiştir. İlçe belediyelerine Suriyeli mültecilerin gelecekleri, kalıcılıkları-geçicilikleri konusunda da yöneltilen sorular neticesinde, neredeyse yüzde 90'a varan orandaki çoğunluk, Suriyelilerin geçici değil, kalıcı oldukları görüşü dile getirilmiştir (Url 8, 2018).

İstanbul Fatih İlçesi Akşemsettin Mahallesi örnekleminde yapılan çalışma sonucunda, Suriyeli göçmenlerin mahalleye yerleşim sürecinde hem görsel hem de işlevsel anlamda mekânsal dönüşümün meydana geldiği, eski mahalle sakinlerinin çevresine yabancılaştırıldığı ve sosyal ilişkilerini ve kimliklerini kaybettikleri belirlenmiştir.

Özellikle can güvenliği endişesi ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle göç eden Suriyeli göçmenlere değişik gelenek, görenekleri, dil ve kültürlerinden dolayı mutlak surette göç ettikleri yere uyum çalışmaları yapılmalıdır. Göçmenlerin kendi bölgelerinin değil, göç ettikleri yerin kültürüne uygun yaşamaları sağlanmalıdır. Araştırma alanı olan Fatih İlçesi Akşemsettin Mahallesi tarihi geçmişi ve kültürü olan bir mahalle olmasına karşın bugün bu kültüründen büyük ölçüde uzaklaşarak başkalaşmış ve neredeyse bir Suriye Mahallesi dönmüş durumdadır. Suriyeli göçmenlere, komşu olarak kapıları açmak önemli bir görev olmanın yanında aynı zamanda insani bir durumdur. Ancak kendi tarihimize, kültürümüze sahip çıkmak da görevimiz olmalıdır. Mekansal ayrışmanın, kimliğin kaybolması gibi temel sorunların ivedilikle çözüme ulaştırılması karşılıklı entegrasyon ve kültürleşmenin sağlanması gereklidir.

Sonuç olarak, göç sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik olarak ele alınması ve incelenmesi gereken bir olaydır. Bu bağlamda, uluslararası göçle ilgili politikaların hem devlet hem de yerel yönetimler tarafından uygulanması gerekmektedir. Uluslararası ilişkiler üretilmeli ve uygulanmalı, ayrıca kültürlerin ve şehirlerin korunması ve göçmenlerin adaptasyonu için politikalar oluşturulmalıdır. Özellikle bir sit alanı olarak korunan ve 8500 yıllık bir geçmişe sahip Tarihi Yarımada'nın birçok bölgesinde fiziksel ve demografik bir kimlik sorunu yaşamak kabul edilemez bir durumdur. Bu nedenle, çok boyutlu ilişkiler ve etkileşimler içeren göç süreciyle ortaya çıkan sorunların çok boyutlu politikalar ve yaklaşımlarla ele alınması daha uygun olacaktır. Sonuç olarak, göç sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik olarak ele alınması ve incelenmesi gereken bir olgudur.

Kaynaklar

- Anonim 1, (1983). Devlet Planlama Teşkilatı, Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlık Çalışması, DPT yayınları, s.1, Ankara.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Ban Ki-Moon (2017). *Migration and Its Impact on Cities*. World Economic Forum, p: 10.
- Bulut, Y. ve Eraldemir, Z. (2015). *Göç Olgusunun Farklı Boyutlarıyla Hatay İli İskenderun ve Dörtüyl İlçeleri Ölçeğinde İncelenmesi*. Y. Bulut (Ed.), Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Canbey Özgüler, V.(2018). Kitleli Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. *Journal of Social Policy Conferences*, (74) ,77-102 .Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusskd/issue/38301/445999>
- Çoban İçağasioğlu, A. (2011). Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar ve Engeller. Y. Özkan (Ed.) *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı*, Maya Akademi, Ankara.
- Ekici ve Tuncel (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5 sayı 9. 9-22, Malatya
- Erdoğan, M.(2017). *Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri. Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Ocak 2017.

- <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/05/09/2a50f712-6413-489f-9deb-56dc52de7264.pdf>
- Güven, S. (1996). *Uluslararası İşçi Göçünün Sosyal Politika Sorunları*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1996.
- Kaypak, Ş ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: *Batman Örneği*. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*; 2016; (6): 1.
- Keleş, R. (1980). *Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü*, TDK yayınları Ankara 1980, s. 70.
- Mbanaso M. U. ve Ozden, K. (2017). Urbanization, Migration and Sustainable Development: A case Analysis of Nigeria. *Nigerian Studies Review*, 2; 23-46.
- Ökten, A. N. (1983). *İkili Kültürel Yapıda Kültür Bütünleşmesine Bir Yerel Yönetim Öyküsü*. e.d. Korel Göymen, Ankara 1983.
- Padhya, H. (2018). Urbanization and Migration. <https://www.slideshare.net/MJ4950/urbanization-migration>. Retrieved: 18.10.2018.
- Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001: 21(2); 57-67.
- Şenyapılı, Ö. (1981). Kentleşemeyen Ülke, Kentlileşen Köylüler, *Ara Yayınları*, ODTÜ, Ankara.
- Yenigül, (2005). The Effects Of Migration On Urban. *G.U. Journal of Science*. 18(2); 273-288ISSN 1303-9709.
- Url 1, (2015). <http://www.unhcr.org.tr>, 2015. Erişim Tarihi: 08.10.2015.
- Url 2, (2020). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>. Erişim Tarihi: 10.03.2020.
- Url 3, 2020. <https://t24.com.tr/haber/son-8-yilda-suriyeli-multeci-sayisi-14-bin-kat-artti,783049U>. Erişim Tarihi: 20.03.2020.
- Url 4, (2020). <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>. Erişim Tarihi: 25.03.2020.
- Url 5 (2020). <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbulda-en-cok-suriyeli-hangi-ilcede-iste-sayilar-5646012/>. Erişim Tarihi: 25.03.2020.
- Url 6, (2018). <http://www.nufusune.com/fatih-ilce-nufusu-istanbul>. Erişim Tarihi:11.06.2018.
- Url 7, (2019). <https://www.google.com.tr/maps/@41.0208083,28.9444376,547m/data=!3m1!1e3>. Erişim Tarihi:19.06.2018.
- Url 8, (2018). <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyelilerin-tercihi-fatih-40109027>. Erişim Tarihi: 17.05.2018.